

Ullrich Junker

**Reliefowa płyta kamienna na kaplicy
krzyżowej katolickiego miejskiego kościoła
parafialnego św. Erazma i Pankracego w
Jeleniej Górze**

© im Nov. 2022
Ullrich Junker
Mörikestr. 16
D 88285 Bodnegg

NA SZLAKU

Turystyka – Krajoznawstwo – Góry

Magazyn turystyczno-krajoznawczy

Reliefowa płyta kamienna na kaplicy krzyżowej katolickiego miejskiego kościoła parafialnego św. Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze

Epitafia w kościele katolickim św. Erazma i Pankracego stanowią ważne świadectwo w historii Jeleniej Góry. Kilka z tych starych kamieni pamiątkowych ma ponad trzysta lat, niektóre nawet ponad czterysta. I tak należy się cieszyć, że prawie wszystkie teksty są nadal czytelne, choć z dużym wysiłkiem. Po zamknięciu cmentarza poszczególne epitafia zostały zamocowane na zewnętrznej ścianie kościoła. Niestety, wiele z nich uległo zniszczeniu.

Transkrypcje poszczególnych epitafiów zostały już opublikowane przez autora niniejszego tekstu w 2008 roku. Adolf Andrejew przetłumaczył teksty na język polski i opublikował je w 2009 roku.

Nie udało się zidentyfikować kamiennej płyty reliefowej widniejącej na zewnętrznej ścianie kaplicy Krzyża, gdyż widnieją na niej jedynie litery „P” i „C” oraz herb pomiędzy nimi. Kaplica Krzyża została dobudowana do głównego korpusu kościoła św. Erazma i Pankracego dopiero w 1720 roku. Zapytania kierowane do konserwatora zabytków i lokalnego historyka, niestety, nie przyniosły rezultatu.

Na szczęście na tumbie Bolka II w mauzoleum Piastów świdnicko-jaworskich w kościele pw. NMP klasztornym w Krzeszowie widnieje herb z trzema strzałami, herb Zedlitzów oraz herb Schaffgotschów. Dzięki opisowi tej tumby w „Obrazach ksiąząt śląskich” Hermanna Lutscha można było ustalić nazwisko „Bolcz”.

Różne rozmiary herbu nasuwały kolejne pytania. Herb „Bolcz” był największy, herb „Schaffgotsch” o 2/3 mniejszy, a herb „Zedlitz” tylko o połowę mniejszy. Czy wielkość herbu mówi o znaczeniu tych rodów w ówczesnym czasie?

Kamienny herb na ścianie kościoła św. Erazma i Pankracego (20 cm x 13 cm). Jest to herb rodu Bolcze, Bolz (Polz). P = Polz, C = Clericus

W kronikach jeleniogórskich nie udało się wysledzić rodu Bolcze, Bolz (Polz).

W Leksykonie Zedlera¹ rodzina Bolczów wymieniana jest jako starożytny ród szlachecki na Śląsku, którego siedzibą rodową był zamek Bolczow w księstwie jaworskim. W 1369 roku Ericus (Clericus) von Boltz był hrabią na zamku Sokolik (Falkenberg).

Z kroniki „Zamek w Karpnikach i jego właściciele”: *Ród Boltzów, Bolczów lub Polzów, jest pochodzenia polskiego i prawdopodobnie przybył na Śląsk na dwór Piastów.*² *Był też bardzo szanowany przez tę dynastię.*³ *Nicol Boltz występuje często w dokumentach jako dworzanin Agnieszki księżnej świdnicko-jaworskiej oraz jako burgrabia Hornsbergu.*

Czy to ta sama osoba, która była właścicielem Karpnik? Postać Clericsa (Ericha) Boltza, być może ojca lub brata Nicola z Karpnik, pojawia się obok mistrza dworskiego w dokumencie króla czeskiego Wacława z 1369⁴ r. jako burgrabia twierdzy na górze Sokolik, którą rzekomo odbudował z ruin książę śląski Henryk

1 Johann Heinrich Zedler, Großes vollständiges Universal-Lexikon aller Wissenschaften und Künste, 1731 – 1754.

2 Okolski orbe olon, P. I. p. 38 führt alle Geschlechter, welche wie die Bolizen 3 Bolzen in Wappen haben, von Stamme Beltowie her.

3 In der Klosterkirche zu Grüssau, am Grabmahl Bolkos II., Herzog von Schlesien, Herrn in Fürstenberg, zu Schweidnitz und Jauer, findet sich noch heute das Polzische Wappen neben den eines Zedlitz, Schaff, Reibnitz, und anderer uns urkundlich bekannten Ober-Beamten dieses Fürsten. Auch erscheint schon in einer Urkunde d.d. Jauer ipsis Calend. Dec. 1278, wodurch Herzog Heinrich v. J. bestätigt „Hartung, Egidii filius Stregon“ habe von Peczone Schoff, milite, und seiner Conthorali Gertrude etliche mansos zu Thomaswalde erkaufft, ein Vipertus Bolcz als Zeuge, und wird vor mehreren andern zuerst angeführt.

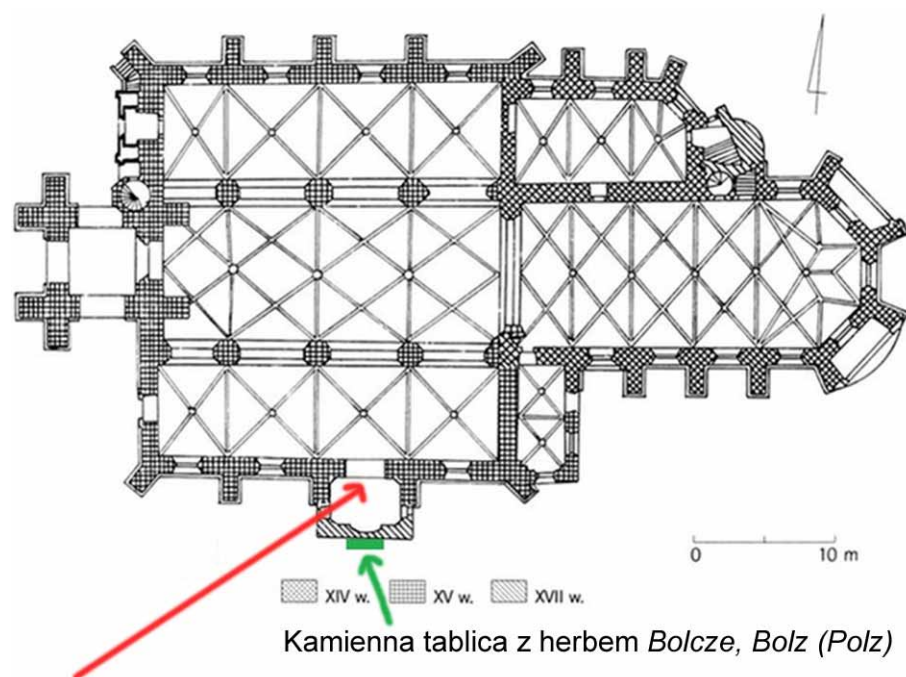
4 v. Sommersberg Sil. rer. script. T. I. p. 868. In der Herzogin Agnes Brief über die von Conrad Fogel der Stadt Jauer verkaufte Erbvogtei in der Stadt etc. d. d. Schweidnitz. Dienstag nach Quasimod. 1374 „sind Gezeugen“ Herr Nicol und Herr Clorinus (Clericosa ?) Bolt, Gebrüder, Herr Reintsch Schaff etc.

Brodaty w 1207⁵ r. Przypisuje się mu założenie kolonii (domów Polz) w dolinie Karpnik, z czego można było wyciągnąć różne wnioski na rzecz naszej legendy Rzepióra. Siedzibą rodziny Polz na Śląsku był niewątpliwie Polzenstein, czyli zamek Bolczów koło Janowic w Karkonoszach.⁶

Kolejną wskazówkę znajdujemy w księgach⁷ ziemskich świdnicko-jaworskich z lat 1366-1376, 1385-1396 i 1396-1407, gdzie najwięcej dokumentów pochodzi od rodziny Bolcz, a następnie Schaffgotsch i Zedlitz. Bolczowie byli wówczas najważniejszym rodem w tym regionie.

Clericus Bolcz otrzymał w spadku od księżnej Agnieszki (wdowy po Bolku II) kopalnie miedzi w Miedziance.⁸

Tym samym księżna Agnieszka potwierdza zakup Mniszkowa na Miedziance i trzeciej części Urbarii przeciwko Karpnikom od Heinricha Beyera na rzecz Clericusa Bolcza w niedzielę po św. Marcynie 1370 r. (17.11.1370 r.).

Kamienna tablica z herbem *Bolcze, Bolz (Polz)*

Kaplica Krzyża, miejsce pochówku kanonika Andreasa Jacobusa Ferdinandusa Caffarta, † 1. 12. 1721 r.

W drugim dokumencie księżna Agnieszka potwierdza zakup połowy Miedzianki, również od Heinricha Beyera na rzecz Clericusa Bolcza w dniu św. Doroty w 1371 r. (6.2.1371).

W 1372 roku Bolcze nabył od Albrechta Beyera wieś Radomierz, a w trzecim akcie Albrecht Beyer sprzedał resztę Clericusowi Bolcze około 1374 roku. Janowice należały także do Clericusa Bolcza.

W 1375 roku Clericus Bolcz przekazał dobra Janowice swojej żonie Marcie jako dożywocie.

Kościół św. Erazma i Pankracego z dobudowaną kaplicą Krzyża. Plan piętra

Kościół św. Erazma i Pankracego z dobudowaną kaplicą Krzyża na wędwie Jeleniej Góry autorstwa Friedricha Bernharda Wenera z 1747 r.

5 v. Naso, phönis rediv. p. 273.

6 Daher ist die Nachricht, welche Naso pag. 274 zuerst als Mutmaßung aufgestellt hat, und welche spätere Schriftsteller als Gewißheit gegeben haben: „Herzog B o l c o procerus sey der Erbauer des Schlosses B o l t z e n s t e i n , nicht B o l k e n s t e i n gewesen,“ mit Grund in Zweifel zu ziehen.

7 Landbuch des Fürstentums Schweidnitz-Jauer, von Thomasz Jurek, Band I, 1366-1376, Band II, 1385-1395, Band III, 1396-1407.

8 Geschichte des Bergbaues in Kupferberg in Schlesien. Von J. Kaufmann, Pfarrer in Kupferberg.

Chronologia własnościowa zamku Karpniki

**mcccLxix
1369**

Bolze

Tumba Bolka II w mauzoleum Piastów świdnicko-jaworskich w kościele klasztornym w Krzeszowie

Herb: Boltz I.

Boltz II.

Boltz III.

**Herb na bocznej ścianie sarkofagu Bolka II
Bolz Zedlitz Najstarszy herb Schaffgotsch**

Pytania i uwagi dotyczące epitafium Kleryka Bolcza

Jak to jest możliwe, że Clericus Bolcz posiada swoje epitafium w kościele św. Erazma i Pankracego, choć przebywał na zamku Bolzenburg, czy w Janowicach, Miedziance albo Mniszkowie, a zmarł przed 1400 rokiem?

Clericus Bolcz musiał mieć dobre stosunki z parafią św. Erazma i Pankracego lub z miastem Jelenia Góra (Hirschberg). Gdzie ta kamienna tabliczka mogła być pierwotnie umieszczona? Jaki był powód wbudowania jej w ścianę nowo wybudowanej kaplicy Krzyża około 1720 roku?

Kronika Cieplic autorstwa Bergmanna zawiera następujący zapis: *W 1456 roku wprowadzono w Cieplice również dzwony poranne, południowe i wieczorne, aby dać znak do modlitwy.*

Najstarszy zachowany dzwon w Niemczech pochodzi z około 1050 roku.

Przez wieki dzwony były zawsze wykonywane z brązu. A brąz zawiera co najmniej 60% miedzi. Prawdopodobnie Kleryk Bolcz przekazał miedź na odlew dzwonu.

Stąd należy wysnuć hipotezę, iż upamiętniono go w ten sposób.

Ullrich Junker
